

spejler en taktisk situation end et egentligt politisk program. Skønt således behæftet med nogle åbenbare svagheder er der dog grund til at glæde sig over denne velskrevne bog, der fra et klart markeret standpunkt fremlægger en hårdt tiltrængt åjourføring af de senere års forskning på feltet. Dens klart formulerede teser vil med vægt indgå i den lykkeligvis stadig livligere debat om karakteren af den senmiddelalderlige sociale uro.

Knud J. V. Jespersen

Françoise Autrand: Pouvoir et société en France (XIVe–XVe siècles). Presses universitaires de France, Vendôme, 1974. 96 s. 9.30 F.

Guy Fourquin: Les soulèvements populaires au moyen age. Presses universitaires de France, Vendôme, 1972. 216 s.

Françoise Autrands lille bog er bind 75 i serien *Dossiers Clio*, der er det franske modstykke til de i USA så populære *Major Issues in History*. Det er seriens erklærede mål i en række små bind at præsentere grundlaget for vor viden om de store historiske spørgsmål og de skiftende fortolkninger heraf. Alle bindene er opbygget efter et ganske stereotypet mønster: en kort indledning, der placerer emnet i den historiske sammenhæng, en samling kildeuddrag (oversat til moderne fransk), nogle *points de vue*, hvori der bringes korte uddrag af den moderne forsknings fortolkninger, og endelig de nødvendige kronologiske tabeller, kort og små bibliografiske oversigter.

Det er slet ikke utænkeligt, at en sådan *guide-book* med fordel kan bruges af f. eks. gymnasielærere, der søger en hurtig orientering om et kompliceret emne; men i universitetsundervisningen har den ingen værdi – det udelukker alene de stærkt redigerede tekster og de kraftigt beskårne og oversatte uddrag af den moderne forskningsdiskussion. – Bortset herfra må det medgives, at Françoise Autrands korte indledning er beundringsværdig. Med stor klarhed strukturerer hun ved hjælp af sit gennemgående spørgsmål – *des pouvoirs partagés ou contestés?* – sit komplicerede tema, og det lykkes hende fint at problematisere temaet uden derfor at forfalde til gold skepticisme. – Som en første orientering om det komplicerede samspil mellem samfundsudviklingen og magtens institutioner i senmiddelalderens Frankrig er bogen udmærket; men dermed er også alt sagt.

I modsætning hertil fortjener Guy Fourquins bog den største opmærksomhed. Den rummer nemlig en nyttig og velgennemtænkt analyse af det begrebsapparat, der er knyttet til udforskningen af senmiddelalderens folkelige opstande. Interessen samles især om en kritisk behandling af de pseudo-sociologiske modeller, der i de senere år har dannet udgangspunkt for de fleste undersøgelser af denne art. Det betyder ikke, at Fourquin forkaster brugen af et tillempet sociologisk begrebsapparat – han finder det tværtimod nyttigt og nødvendigt – men han understreger, at det kun er anvendeligt, hvis det omstøbes, så dets kategorier bringes i overensstemmelse med middelaldersamfundets struktur. Af denne grund forkaster han det marxistiske klassebegreb som analyseredskab, fordi det er snævert knyttet til produktionen af materielle goder. I stedet anskuer han middelaldersamfundet som »une société d'Ordres«, hvori folks sociale status måles på mere end blot deres forhold til produktionsmidlerne. Hensigten er derved at opnå overensstemmelse mellem analysekategorierne og middelalderens eget tanksæt.

Denne begrebsanalyse munder ud i en tredeling af de senmiddelalderlige massebevægelser, hver med deres karakteristika, nemlig for det første messianske rørelser, ofte af et anarkistisk tilsnit. Dernæst rørelser, der hænger sammen med spændinger forårsaget af social mobilitet – eksempelvis i en statusgruppe, hvis politiske indflydelse ikke er vok-

set i takt med den sociale status. Endelig rørelser, hvis årsager er at finde i ændrede økonomiske konjunkturer – ofte identiske med hungerrevolter. Fourquin kalder selv sin typologisering for en *synthèse ouverte*; men selv i denne foreløbige form yder den værdifuld hjælp ved struktureringen af det mangesidede fænomen, der summarisk betegnes som den senmiddelalderlige sociale uro.

På et teoretisk plan har sociologer længe beskæftiget sig med sociale massebevægelser; men fra en historikers synsvinkel er Fourquins begrebsanalyse af særlig interesse, fordi han – i modsætning til mange sociologer – gennem sine egne undersøgelser af det 14. århundredes rørelser i Paris-regionen har mødt problemerne i praksis. Disse erfaringer afspejles i hans begrebsanalyse, hvorved den får en særlig værdi for den praktisk arbejdende historiker. – Skønt bogen rent teknisk skæmmes af et mangelfuldt noteapparat og det totale fravær af et stikordsregister, fortjener den at læses af enhver, der seriøst beskæftiger sig med den senmiddelalderlige sociale uro.

Knud J. V. Jespersen

Karol Mieszkowski: Studia nad dokumentami katedry krakowskiej XIII wieku. Początki kancelarii biskupiej (Studier over 1200-tals dokumenterne fra domkirken i Kraków. Fremkomsten af det biskoppelige kancelli). Russisk og fransk resumé. Polska Akademia Nauk – Oddział w Krakowie, Prace Komisji Nauk Historycznych nr. 34. Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk 1974. Ossolineum. 162 s., 8 tavler. 40 złoty (5 \$).

Mieszkowskis bog har taget sit emne fra et klassisk historisk fag, diplomatiken. Som grundlag har der været 101 dokumenter, udstedt af eller adresseret til bisp og domkapitel i Kraków i årene 1192 til 1292. Disse dokumenter gengives i regest med udførlig angivelse af overlevering. Bogen er i øvrigt delt i tre dele: En palæografisk analyse af originaldokumenterne, illustreret med 32 prøver, en diplomatarisk indholdsanalyse og et afsluttende kapitel (s. 90–103) om fremkomsten af det biskoppelige kancelli. Efter nogen polemik med sine fagfæller definerer Mieszkowski et kancelli som en organiseret institution, hvis hovedformål er dokumentation af juridiske transaktioner, foretaget af en bestemt myndighed indenfor vedkommendes embedsområde. Derudover kan kancelliet have andre funktioner, der imidlertid er afhængige af forholdene indenfor kancelliets virkefelt. Et egentligt kancelli opstod først ret sent, nemlig under biskop Paul (1266–92), hvor Jan fra 1281 til 1290 nævnes som notar. I disse år nævnes et par gange nogle kapellaner, der formentlig har været underordnet personale. Årsagen til de forholdsvis få dokumenter og kancelliets sene fremkomst finder Mieszkowski i tidens ringe behov for skriftlig dokumentation af juridisk bindende transaktioner. Bogen, der er en omarbejdet doktorafhandling fra Det jagiellonske universitet i Kraków, 1970, gør indtryk af at være en omhyggelig gennemført detailundersøgelse. Den er forsynet med flere nyttige registre, litteraturliste samt ret udførlige resuméer.

Jørgen Steen Jensen

Preussisches Urkundenbuch. Fünfter Band, 2. Lieferung (1357–1361). Herausgegeben im Auftrage der Historischen Kommission für ost- und westpreussische Landesforschung von Dr. Klaus Conrad unter Mitarbeit von Archivdirektor Dr. Hans Koeppen. N. G. Elwert Verlag, Marburg, 1973. 4 + 314 s. DM. 190.

I fortsættelse af 1. Lieferung (1969), jf. Hist. Tidsskr. 12. rk. V s. 508, foreligger nu resten af teksten til bind V omfattende 545 nr., bearbejdet efter de samme principper,